

Civilna pobuda za ohranitev Plečnikovega stadiona v izvorni obliki

6 najpomembnejših dejstev, povezanih s Plečnikovim stadionom

1. Projekt Bežigrajski športni park pomeni UNIČENJE Plečnikovega spomenika

Vse od leta 2009, odkar je bila predstavljena natečajna rešitev, slovenski strokovnjaki opozarjajo na to, da projekt Bežigrajski športni park (BŠP) ne pomeni prenove stadiona, ampak kompletno novogradnjo in uničenje Plečnika. Na to je že 2009 opozoril ICOMOS* Slovenija v nacionalnem sporočilu za javnost »Natečajna rešitev za stadion izniči Plečnikovo avtorsko zasnovo«, za njimi je neskladje projekta z varstvenim režimom za Umetnostnozgodovinski inštitut Franca Steleta ZRC pri SAZU v svojem strokovnem mnenju dokazal tudi dr. Damijan Prelovšek, prav tako pa je strokovno mnenje o tem napisal tudi dr. Peter Krečič (strokovna mnenja so dostopna na www.iztepac.net v rubriki Plečnikov stadion in vprašanje kulturne dediščine). Spomladi 2015 je tudi Ministrstvo za kulturo v svojem odgovoru poslancu Anžetu Logarju in v odgovoru časniku Dnevnik (članek Pečečnikovi načrti za prenovo Plečnikovega stadiona niso več sprejemljivi, 13. 4. 15) navedlo, da je projekt BŠP »presežen« in »da načrtovani posegi na Plečnikovem stadionu niso več sprejemljivi, ker bodo ohranjeni le drobcu nekdanjega Plečnikovega stadiona«. Projekt je »postal nesprejemljiv tudi s stališča sedanjega vrednotenja Plečnikovega opusa, ki je v zadnjem desetletju doma in v svetu pridobil povsem nov pomen«, so po navedbah članka pojasnili na ministrstvu, kjer so tudi dodali, da je treba projekt ponovno ovrednotiti in zagotoviti »celostno ohranitev stadiona ter s skupnimi močmi poiskati nove vsebine, ki bodo omogočile njegovo ohranjanje in žlahtno vključitev v sodobno družbo in mesto Ljubljano«.

Ob tem je pomembno tudi to, da je projekt BŠP okoljsko nesprejemljiv in zaradi škodljivega preseganja dovoljenih vrednosti obremenjevanja okolja ne more dobiti okoljevarstvenega soglasja.

*ICOMOS je mednarodna nevladna organizacija za ohranjanje spomenikov in spomeniških območij in deluje kot UNESCO-ovo posvetovalno telo za področje kulturne dediščine.

2. Plečnikov STADION je po vseh merilih (tako arhitekturno-estetskih kot spomeniških) eno NAJPOMEMBNEJŠIH Plečnikovih del in bistven ter nepogrešljiv del njegovega koncepta Ljubljane kot novodobnih Aten.

Žal je bilo možno v preteklosti v Sloveniji zaslediti mnenje, da Plečnikov stadion ni pomembna arhitektura, kar je seveda velika zmeta. Bežigrajski Plečnikov Stadion je poglavitni sestavni del arhitektovega celovitega koncepta urejanja Ljubljane kot Novih Aten z značilnim mestnim inventarjem. V Plečnikovih očeh je prenovljeni Ljubljanski grad novodobna Akropola, poslovitveni kompleks Žale Nekropola, velika ploščad Kongresnega trga Agora, Tržnice preosnovana Stoa, Narodna in univerzitetna knjižnica podoba helenistične knjižnice. V tej zamisli sta neogibni sestavini še gledališče, ki ga je Plečnik uresničil v obliki odprtega gledališča z dorskim proscenijem za Tivolskim gradom (po drugi svetovni vojni je bilo uničeno) in seveda Stadion za Bežigradom kot spomin na znane grške športne igre in objekte svojega časa. Prav zato in zaradi izjemne arhitekturne kakovosti zasnove in izvedbe ima Stadion »posebno kulturno vrednost«, »izjemen kulturni pomen za Republiko Slovenijo«, »poseben družbeni pomen« kot »kulturni, ..., arhitekturni, ..., naselbinski, umetnostni, vrtno arhitekturni in zgodovinski«, kot je navedeno v Odloku o razglasitvi del arhitekta Jožeta Plečnika v Ljubljani za kulturne spomenike državnega pomena (Uradni list RS, št. 51/2009, dne 3. 7. 2009).

Plečnikov Stadion je nedvomna »dragocena kulturna vrednota« in kot takšen je bil tudi razglašen za spomenik državnega pomena z namenom, da se ga za ves svet ohrani v podobi, kakor si jo je zamislil in izvedel arhitekt Plečnik.

3. Kulturna dediščina je tudi BOGASTVO in FINANČNA VREDNOST za svoje okolje in državo

Poleg ključnega pomena za identiteto naroda in povezavo s preteklostjo ter akumuliranimi dosežki naših prednikov pomeni kulturna dediščina tudi finančno vrednost za mesto in državo. Razvite evropske države že zadnja desetletja ugotavljajo, da kulturna dediščina nikakor ne pomeni črne luknje, kamor bi bilo potrebno ves čas vlagati denar, ne da bi kdaj pričakovali vračilo teh sredstev. Žal se s takšnim odnosom do dediščine v Sloveniji še vedno prepogosto srečujemo. V resnici je prav nasprotno. Nove raziskave in ekonomske študije (v Nemčiji, Kanadi itd.) dokazujejo, da kulturna dediščina prinaša ekonomski razvoj in finančno vrednost, še posebej če gre za vrhunsko kulturno dediščino ali celo za dediščino na seznamu Unesco. Spodbuja turizem in trži lokalno okolje. Zaradi delovne intenzivnosti spodbuja razvoj novih delovnih mest. Ker ni potrebnih novih objektov in gradenj nima škodljivih vplivov na okolje in zato omogoča tudi trajnostni razvoj.

Civilna pobuda za ohranitev Plečnikovega stadiona v izvorni obliki

4. OBNOVA in/ali REKONSTRUKCIJA STA LEGITIMNA IN UVELJAVLJENA NAČINA OHRANJANJA STAVBNE DEDIŠČINE

V Sloveniji je bilo moč v zadnjih letih zaslediti tudi povsem zmotno mnenje, da poškodovanih ali propadlih spomenikov, nima smisla rekonstruirati, saj naj ti spomeniki potem več ne bi bili avtentični, zato jih je treba kar odstraniti in uničiti. Vendar pa takšna mnenja, ki prinašajo korist predvsem zasebnim investitorjem, ki logično postavljajo svoje interes pred javni interes, lahko zasledimo le v Sloveniji. V vseh ostalih razvitih državah, v katerih se pomena kulturne dediščine zavedajo, je rekonstrukcija povsem legitimna metoda za ohranjanje dediščine. Še posebej to velja pri arhitekturi, ki je v uporabi. Kot vsako nepremičnino je

treba tudi dediščino vzdrževati, obnavljati, popravljati in če je potrebno, tudi rekonstruirati. To so povsem uveljavljene metode, ki v ničemer ne zmanjšujejo vrednosti dediščine, prav nasprotno. Če bi ostale spomeniške službe v Evropi in na svetu razmišljale podobno kot nekateri v Sloveniji, bi že davno odstranili čudovite primere kulturne dediščine, ki so logično v stoletjih tako propadli, da jih je bilo potrebno korenito rekonstruirati oz. restavrirati, npr. poševni stolp v Pisi in številne druge. V Evropi pa poznamo tudi zelo znane primere radikalne rekonstrukcije, ko so bili celi deli mesta povsem porušeni, pa so jih popolnoma rekonstruirali. Najbolj znan primer je stari del Varšave, ki je bil med 2. svet. vojno zaradi bombardiranja in razstreljevanja praktično izbrisan, Poljaki so ga popolnoma rekonstruirali (prav vse cerkve, trge, stavbe...iz različnih obdobj), tako da je sedaj uvrščen na UNESCOV seznam svetovne dediščine. Tudi za Plečnikov stadion je bilo moč zaslediti mnenja, da se ga ne da več obnoviti. To ne drži. Po mnenju strokovnjakov je stadion možno še povsem obnoviti. Če bo propadal naprej, ga bo treba rekonstruirati. Kasneje ko ga bomo obnavljali, večji bodo stroški obnove ali rekonstrukcije.

5. ZAMENJAVA NEPREMIČNEGA PREMOŽENJA z obstoječimi lastniki JE LEGALNA POT ZA REŠITEV PLEČNIKOVE DEDIŠČINE, ki ne pomeni porabe dodatnih proračunskih sredstev

V zadnjih letih je postalo popolnoma očitno, da obstoječih lastnikov stadiona (MOL, GSA, v večinski lasti g. Pečičnika in Olimpijski komite Slovenije) Plečnikov stadion kot kulturna dediščina in vrednota niti najmanj ne zanima, saj ga zaprtega in nezaščitenega že leta prepuščajo zunanjim vplivom. Investitor je celo javno izjavil, da se mu Plečnikova arhitektura zdi manj pomembna od katerega koli propadlega gradu ter da ni noben mecen. Investitor za stadion ne skrbi kot dober gospodar, s pritožbami na odločbe Inšpektorata zavlačuje za izvedbo celo nujnih vzdrževalnih del, kar opravičuje s pomanjkanjem sredstev, prav tako že leta ne zagotavlja dostopnosti spomenika. **Zaradi navedenega je utemeljeno sklepati, da v sedanji lastniški strukturi stadiona ne bo mogoče ohraniti.**

63. člen* Zakona o varstvu kulturne dediščine predvideva, da se v takšnih primerih lahko odvzame lastniška pravica na nepremičnem spomeniku. POMEMBNO: za razlastitev niso potrebna NOBENA dodatna finančna sredstva, saj zakon jasno predvideva, da se lahko lastnika poplača tudi v naravi, torej z nepremičnino. Teh pa ima Republika Slovenija na voljo zelo veliko. Tudi za obnovo ne bi bilo takoj in naenkrat potrebno veliko sredstev, saj bi stadion lahko obnavljali postopoma. Razlastili bi npr. solastnika (podjetje GSA in Olimpijski komite – kaj slednji sploh počne v komercialnem projektu?), MOL pa bi lahko npr. ostal solastnik skupaj z državo, saj Plečnikova arhitektura predstavlja osnovo za turistične obiske in prepoznavnost Ljubljane. Obnovljen stadion bi ponovno uporabljali Ljubljančani kot športno rekreativni park, ki jih mestu že zdaj manjka, in za druge namene, ki jih podrobneje opisujemo v ciljih naše pobude. Skupaj s stadionom bi se inventar Plečnikovega mesta tako povečal še za en pomemben spomenik, ki je del naše preteklosti ter ga zaradi prvovrstnih značilnosti Ljubljančani želimo in ZAHEVAMO tudi v svoji sedanosti in prihodnosti.

6. Pravica do uživanja kulturne dediščine je neodtujljiva PRAVICA prebivalcev, zagotovljena z mednarodnimi konvencijami

O kulturni dediščini in pravici do njenega uživanja govorijo številne mednarodne konvencije, katerih podpisnica je tudi Republika Slovenija, bodisi kot samostojna država ali kot pravna naslednica SFRJ. Bistvena vsebina vseh je, da se je država zavezala, da bo kulturno dediščino OHRANJALA. Uničevanje kulturne dediščine v vojnih razmerah je po mnenju generalnega sekretarja Združenih narodov vojni zločin. V slovenskih medijih lahko dnevno preberemo zgražanja nad zavrženimi dejanji uničevanja svetovne kulturne dediščine v arabskih državah. Takšno sprevrženo ravnanje do kulturne dediščine najvišje kategorije v svetovnem merilu (in to naše lastne, slovenske) se v primeru Plečnikovega stadiona dogaja prav pred našimi očmi, v prestolnici države, članice Evropske unije. Verjetno si nihče ne more predstavljati, da bi kdor koli, sploh pomislil na to, da bi npr. prezidali in uničili arhitekturo Wagnerja, Courbusiera, Gaudija, Hundertwasserja itd., ki se tako kot Jože

Civilna pobuda za ohranitev Plečnikovega stadiona v izvorni obliki

Plečnik, uvrščajo med najpomembnejše svetovne arhitekte 20. stoletja, in katerih mojstrovine si prihajajo ogledovat množice z vsega sveta.

Vsi skupaj ne smemo dopustiti, da se pred našimi očmi uniči edinstven spomenik evropskega in svetovnega pomena zgolj zaradi interesov kapitala oz. investorjev, ki bi svoje ambicije lahko uresničevali tudi na drugi lokaciji, ne da bi pri tem prezidali enega najpomembnejših slovenskih kulturnih spomenikov.

Karmen Stariha

Za Civilno pobudo za ohranitev Plečnikovega stadiona v izvorni obliki

5. 1. 2017

Fotografije detailov stadiona: dr. Damjan Prelovšek